

Biuro Pomorskie Armii Krajowej
ul. W. Garbary 2, tel. 65-22-186
87-100 TORUŃ

MEMORIAŁ

Generał Marii Wittek

300
zdj. nt l

ZHP
PWK
W - we r
Gambowice

SAKOWICZ

HELENA

300/wsk

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI —

SAKONICZ Helena

300/126k.

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 – relacja właściwa ✓

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora

I/3 – inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora

II. Materiały uzupełniające relację ✓

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”):

III/1 – dot. rodziny relatora

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939 – 1945)

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r.

III/5 – inne...

IV. Korespondencja ✓

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] ✓

VI. Fotografie

- (patrz pkt. V)

III Relacja własna

- Relacja własna, 1964r., map. (kopia) z dopiskiem, k. 1 s. 1-2
- Biogram H. Jakowice, 1942r., rkps. (org.), k. 1 s. 3-4
- Relacja własna, Wrocław 1991r., rkps. (org.), k. 1 s. 5-6.

1111
97
05

Relacja hm. Heleny Sakowiczówny

1. Wybuch wojny zastał mnie w Warszawie. Wraz z grupą kobiet z organizacji Pomocy Wojsku wyjechałam 7 września do Lwowa, skąd w końcu października wróciłam do Warszawy.
2. W Warszawie po paru dniach spotkałam na ulicy instruktorki harcerskie i pojechałam do organizowanej przez nie bursy dla dzieci w Skolinowie, gdzie przebyłam listopad i 2 tygodnie grudnia.
3. W tym czasie nauczycielki Szkoły Rolniczej w Mokoszynie, w której byłam przed wojną kierowniczką, wezwały mnie do powrotu dla zorganizowania w Szkole opieki nad wysiedlonymi i młodymi dziewczętami, którym groziło wywiezienie do Niemiec.

Po porozumieniu się z Komendą Pogotowia i z odpowiednimi instrukcjami o zorganizowaniu Pogotowia Harcerskiego w Sandomierskim i o szkoleniu młodzieży - 14 grudnia 1940 roku wróciłam do Mokoszyna pod Sandomierzem.

4. W Sandomierzu skontaktowałam się z dh. Kolasową, która służyła mi chętnie informacjami, ale z powodu warunków rodzinnych / małe dzieci, a mąż przebywający poza domem / nie mogła wziąć udziału w akcji.

5. W myśl otrzymanej instrukcji pojechałam do Opatowa, Ostrowca i Wierzbnika odnajdując tam harcerki -instruktorki i przekazując im otrzymane instrukcje. W Mokoszynie byłam do lipca 1941 roku, poczem zamieszkałam w Sandomierzu do lutego 1942 roku.

6. W Sandomierzu utrzymywałam kontakt z dh. Barbarą Kwiatkowską, która zastępowała hufcową.

W Ostrowcu z dh. Bogusławą Januszówną, a w Wierzbniku z ówczesną hufcową - nazwiska nie pamiętam.

7. Poza tym po instrukcje do Warszawy jeździła raz dh. Barbara Kwiatkowska i 2 razy ja sama. Do mnie przyjeżdżała dh. Grodecka Jagoda.

Ja sama jeździłam raz do Kielc do dh. Antoniny Gębicowej /Woźniakówna/

21.X. 1967

/-/ Helena Sakowicz

Za zgodność

[Handwritten signature]
H. J. Zaprawa

[na wstawić]
Powyższą odbitkę otrzymałam listem z 14-06-89 od p. Danuty Jamnickiej - Policjantki (ja proszona o to p. Florczak via p. Anna Szołc)

Pogotowie

Inf. telef. p. Szolc do H Lipkiy Kozłowej - w sierpniu 1989;
"..." p. Sakowicz była członkiem Komisji Rewizyjnej Komisji Głównej Pogotowia Harcerskiego w Ostrowcu przez listadze podziemie (Witny Departament, tego nie wie)

I/112

Sacharow

Harcemistrzyni Helena Sokowicz

Urodzona w 1896r w Petersburgu jako córka lekarza Rodzice wczesniej odumarli ją na gruźlicę. Helenę wychowywała ciocka Maria Sokowicz. Wokawie drie-dzieńcia choroby dziecięcymyngę umywieziono do Szwajcarii, gdzie wychowuje się i uczy w szpitalu o kierunku przyrodniczym w zgromadzeniu Sacre Coeur pod nazwą "Sun Croif" we Fryeburze.

Pierwsza wojna światowa zastaje ją na wakacjach w domu rodzinnym w Białocerkwi na Ukrainie. Nie mogąc wrócić do Szwajcarii przygotowuje się do matury, która odbyła się jako ekstern w Białocerkwi około 1915-1916. W tym czasie pracuje społecznie w POW, studiując na uniwersytecie kijowskim biologię. Ze względu na trudności pod dwa lata przerwa studia. Około 1917r zetknęła się z kuchennym harcerskim, który gorąco przekochała i oddała mu się bez reszty. Tegodnia, tegodnia gotowa do pomocy wszędzie i wszędy silnie natychmiast tam gdzie była potrzebna.

W Białocerkwi prowadziła kilkakrotnie drużynę harcerską była członkiem Komendy środowiska, pracowała nadal w POW. W 1917r bierze udział w pierwszym na tych ziemiach kursie instruktorskim w miejscowości ^{Willa pod W. Jowem} "Kuc Smutek". W tym czasie powstał tak zwany Wydział wschodni z dnem Sokowicz i Meier, Chmielewskim na czele; miał on za zadanie łączność z Warszawą. Okres kijowsko-białocerkiewski kończy się likwidacją środowiska harcerskiego - zniszczeniem dokumentów.

W 1920r. dlna H. Sakowicz wraz z ciotką i spora gromadką harcerzek wraca do Warszawy, później do Terunia, gdzie dn 15.VIII 1920r. obejmuje stanowisko Komendantki Pomoc. Charyt. Harcerzek. Niestety - ze względu na zdrowotnych pod koniec czerwca 1921r. przenosi się do Warszawy, ale z ramienia Głównej Kwatery Harcerzek zostaje apie - Runka Pomorza, dyżurda co parę miesięcy do Terunia a w 1922r. w czasie ferii Św. Wielkanocnych prowadzi kurs dwumiesięczny w Gądożynie.

W latach 1923-24 była Naczelniczką Gł. Kw. Harcerzek. Swoją pracę zawodową rozpoczyna w szkole prywatnej rolniczej w Poznaniu, następnie w szkole rolniczej w Gótotekach, w tym też czasie (1923-24) koniecy w W-wie kurs dla nauczycieli ogrodnictwa i zajmuje stanowisko wicedyrektorki w szkole rolniczej w Młotkowie na Sandomierszczyźnie. Ten okres życia uważa za najpiękniejszy (dyrektorka była harcerką, pani Łopka Wocławska).

W szkole pracowała po harcersku stosując w pedagogice i dydaktyce metody harc. Zawrca w tym czasie ciekawe i tablowa, lecz Stanowca.

Drugą ważną światową zastata je w Młotkowie. Usunięta przez okupanta wraz z rodziną i personelem, sdansta do dyspozycji Pogotowia Harcerzek. Była w Kom. Głównej w W-wie i pełniła różnorodne i odpowiedzialne czynności - petya ufiarności, rozwagi, harca, a przedewszystkim serca. Dn. 8 sierpnia 1944r. na zg daimie Niemców miasta wyjść na ulicę wraz z 4-ma instruktorkami aby dorocznym zabymata je siła zetraskuje drzwi - ocacata. Ostatnie lata spędziła w domu reucistoi na Młotkach. Zmarła nagle 31. I 1972r. w domu sbyjesnego brata.

Helena Szaryńska
kocha się wojnę
Misiński - pseudonim
"Sulima"

Wrocław 17.8.91r.

II 15

Relacja z okresu wojny

Wojna zastała mnie w Inowrocławiu, skąd wyszłam razem z kolegą z wojskiem z granicy zachodniej, było silne się do płk Sarnickiego, który powierzył mi opiekę nad uchodźcami potrzebującymi pomocy. Dotarliśmy do Łabicy. Wokół toczyła się bitwa z Niemcami nad rzeką B. rz. - Łomier, Kutno. Po bitwie i wkroczeniu Niemców zostaliśmy w Kutnie. Zgłosiłam się do P.C.K. gdzie współpracowałam. Następnie w roku 1940 udaliśmy się do Łowicza, gdzie zgłosiłam się do organizującej się A.K. W 1941r. w czasie aresztowania, którym i ja byłam objęta, udało mi się uciec z aresztowania. Yarek wraz ukrywałam się poza Łowiczem. Następnie udaliśmy się do Skierkowiec jako "spalona", gdzie pozostawałam już do końca wojny i tam pracowałam w A.K. Pracowałam w Kwatermistrzostwie. Następnie szkoliłam grupę członkin A.K. z bronią w rękach. - Przygotowanie do służby wartowniczej - z tytułu znajomości obsługi broni ręcznej pracując do 1939r. jako nauczycielka - instruktorka P.W.K. w Inowrocławiu) w czasie powstania warszawskiego obsługiwałyśmy posterki na dworcu w Skierkowiecach i przęca powstaniec w Warszawie na zachód.

Komendant Powiatowy A.K. w Skierkowiecach pseudonim "Mecha", adiutant, "Róża"

W roku 1945 po wkroczeniu wojsk sowieckich znalazłam się na liście do wywozu, do Zw. Radzieckiego. Znowu udało mi się, że nie wzięli mnie, jednocześnie znowu udało mi się znaleźć pow. Komendy A.K. i oficjeralnie A.K. znalazłam się na liście do wywozu, do Zw. Radz. Cały rok później ukrywałam przed Urz. Bezp. w Jednogórnym woj. Poznańskim.

H. Szerygielka - Misiewici
pseudonim "Sulina"

P.S. -
Była Komendantka
P.N.K. Inowrocław
pamiętki nazw. Sawierónka

II Materiały uzupełniające relację

- życiorys Heleny Sakowiczówny oprac. przez Hannę Kurpaciwińską,
okrs. (org.) i k. 2 s. 1-2

Zygorys hm. Heleny Sakowiczówny

6/PhK (1)

II/1

Uzupelnienia: 1) z książki:

Wielko Bratysława: Z dziejów harcerstwa
polskiego (1910 - 1939)
wyd. 1985r.

str. 167 W sierpniu 1922r. wyjechała do Biura Skautów Stożkowych
wraz z Józefem Sopoćko.

str. 342: Maciełnicza Stronie Kwatery Harcerki
10. XI. 1923 - 19. IV. 1925

2): z książki pod redakcją J. Ranieckiej-Bobrowskiej
Harcerki 1911 - 1939
wyd. PWN - Warszawa - 1990

str. 154: Kurs GKŻ - Spisna 12-16. VIII. 1922: referat-gałązka H. Sakowiczówna
"Sylwetka instruktorki"

str. 131-132: wypowiedź H. Sakowiczówny o stosunkach między Harcerstwem
a Organizacją Przygotowania Wojskowego
Kobiet.

str. 166: od 1934r. H.S. współpracuje ze szkołą instruktorską na Buczu.

str. 189: w 1935r. H.S. powołana z hm. Janiną Kamińską do Wydziału
Kształcenia Starszyzny.

str. 200: Rozkaz maciełniczy (12. W. 1935r.) podaje wytyczne współpracy Organizacji Harcerki
i Org. Przygotowania Wojskowego Kobiet.
Helenie Sakowicz jest upoważniona do przeprowadzania prób
instruktorskich w Chorągwi Kieleckiej.

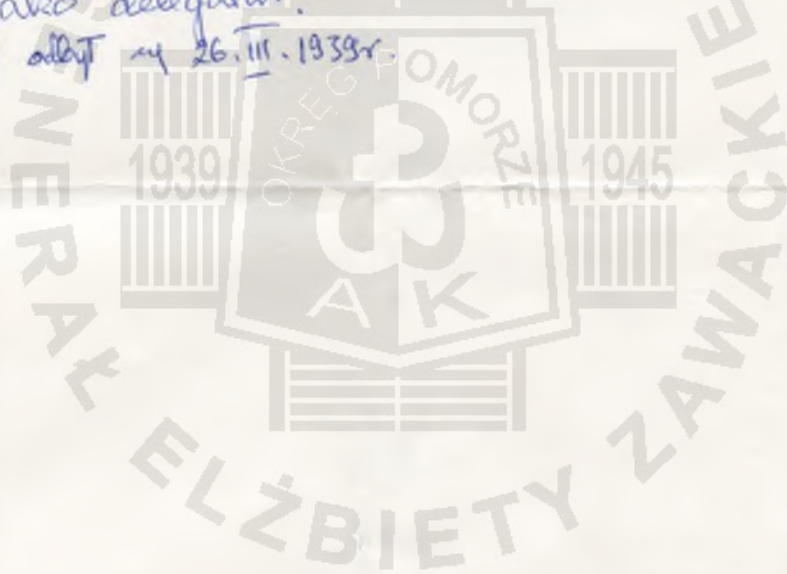
Zyciowys lim. Heleny Sakowiczówny

Uzupełnienie

3) z książki Harcerki 1939-1945
Wydanie II poprawione i uzupełnione
PWN - Warszawa 1985

str. 30

cyt. „Organizacja Harcerek przystąpiła do PWK jako jedno z 16 stowarzyszeń - członków współdziałających. Do Rady Główniej Spółecznej PWK weszły instruktorki harcerskie: Helena Sakowicz (z wyboru Zarządu) oraz Nacelniczka Harcerek Maria Krynicka i komendantka Pogotowa Harcerek Józefina Za-
próczona, jako delegatki.”
Nadzwyczajny Walny Zjazd odbył się 26. III. 1939r.

IV Korespondencja

(1989 - 1991) k. 6

BIP/KW/11

Pani doc. Elżbieta Zawacka
Jędrzeckiego wypisu dokonano
& materiałów opracowanych
przez Komendantkę Pomor. Chor.
Harcerek hm Jadwigę Suwnicką
a które to materiały zawarte
są w tomie: „Materiały do Historii
Pom. Chorągwi Harcerek w latach 1919-1939
i stowarzyszeń w Bibliotece PAN-u
w Warszawie 1945”
Jeżeli wypis wa seregolony
na biogram - proszę skrócić

hm. Anna Grewuska

Gdańsk 16. VI 89.

IVK

Gdańsk 22. I. 1991r.

G/PWK

Droga i Wielce Szanowna Pani Elżbieto!

Proszę pełną niepełności czy to ma sens. Mówiłam dopiero teraz, a ~~to~~ minęło już 1,5 roku, wysyłam zyczenia z uszeptnięmi Im. Heleny Sakowiczówny.

Bliźnia współpracownicza Wisła Luimak, Marynia Dnewuska, zrobicie wyprawy z materiałów Chor. Pomorskiej odrazu po liście Pani. Nie wyślę tam go bo chcę tam uszeptnić wiadomościami o PWK. Przetoczył się znów walec historii. Okazyły stół, precedens, którego szereg popierałismy (męż. ja jestermy) członkami Zjed. Clinicyjsko-Narodowego) zabrat nam moe czasu. Starania o zjednoczenie i odrodzenie harcerstwa to także zabierają i ciągle zabiera wiele myśli i czasu. 6^{ty} dzień i 14^{ty} wieczór ~~jest~~ przez harcerstwo mento i albo wchodu, albo chętkibyśmy by mogło wejść do czegoś dobrego. To znów zabiera czas.

Na sierżnię dostajam tacy tom „Harcevels” (1911-1939) który daje syntetyczny, a jednocześnie bardzo konkretny obraz harcerstwa zwiśnięgo.

To daję mi możliwość ~~porozumienia~~ ^{niektorej} ~~rozwagi~~ ^{rozwagi} (w/g. mnie) (Zgodny z tym co pamiętalam z młodzieży przedwojennej) informacji o zależnościach ZHP i PWK.

Jeśli chodzi o samą ^{twoją} Helenę Sakowiczówną jej formalny
związek z PWK wyjaśnia notatka o wybraniu do Rady
Główniej Spółecznej PWK 26. III. 1933r, która był wynikiem
jej gotowości do służby Polsce od czasu młodzieży, gdy
jako 19 letnia dziewczyna zaczęła pracę w POW.
w Kijowie.

Z wyrazami wielkiego powołania, z malejącą
nadziej, że to moje pisanie na coś się przyda,
z życzeniami siły i zdrowia, a bodaj jeszcze
bardziej ufności w Opatrzność Bożą, która tak
bardzo jest całej Polsce potrzebna.

P.S. Tęsknoty z miłości i całą grupę Sehej
Zgromadzi z Polakami zaprawiają Klubu Int. Kult
w Gdańsku ^{byliście} na Litwie, Łotwie i Białorusi,
Patriotyzm tam mieszkających Polaków uory
nas jak być powinno. Może to wszystko
co się dzieje tak się obróci, że Pan Bóg
wynagrodzi im tę wierność i tęsknotę.
Bardzo to było wielkie przesilenie i zadanie
do uszlachetnienia, szczególnie dla młodzieży
by w ten mierzęjszy materializm nie była
tak zapatrzona.

Raz jeszcze najserdeczniejsze myśli
i jeśli można proszę o pań stów, że
jest do niedł.

Hanna Kuropatnicka
ul. Damski 1 m 3
80434 Gdańsk

zatrzażnik
partia pkt II

Kunopodwinińska H. III Towi da. 11.01.
80-434 Gdansk
Szczepolina Pami, 6/PLK
Sakowice

Bardzo serdecznie dziękuję
za prezenty ~~przez Pami~~,
życiowy ~~film~~ ^{film} H. Sakowiczowej
i zrobione przez Pami ~~war-~~
petnienia. Wszystkie te ma-
teriały włączyłam do mego
albumu o PLK. Jest już
w drukarstwie książka o PLK. Być
może uda się jeszcze umieszczyć
~~tam~~ przeobrażone przez Pami
dane dotyczące Helmy Sakowicz.

^{inżynier}
Mortelm

Isi wsi serdecznie pozdrawiam

✓ w książce o PLK, będzie
Mortelm serdecznie

5055B. roztaw - 17.8.91r.

IV/5

ul. Berawka 198/5

Szanowna Koleżanko,

Otrzymałam z Zarządu Biuletynu Fundacji
Archiwum Pomorskiej Armii Krajowej i Klubu
Historycznego im. H. Dąbrowskiego z zyczeniami
świętymi Wielkiej Nocy. Za serdecznie dzię-
kuję.

Jednocześnie współczuję ze względu na
pogorszenie w stadium zdrowia. Ja rów-
nież mam duże dolegliwości pod względem
zdrowia. Mam już 82 lata.

Koleżanki relacji z udziału w Armii Krajo-
wej w czasie II wojny światowej. Swego ta-
ka relacji także stworzyłam. Ale mam
niepewności czy ona znajdzie się w Ar-
chiwum dlatego przysyłam jeszcze raz do Za-
rządu Archiwum Pomorskiego Armii Krajowej.
Przysyłam dlatego, ponieważ chodzi o to czy
na podstawie relacji udziału w czasie

176
roiny w A. Krajowej może należeć do A.K. -
jowej jako erionek? Np. w Tomini. Mam
obawę trudności udowodnienia świadkar-
mi. Jedni świadkowi nie żyje, o in-
nych nie mam żadnych wiadomości.
Tęsp już ludzie stary. Był np. Syn Ko-
leżniczki, która już nie żyje, a który
się ukrywał jako „spalona” mógłby
złożyć świadectwo, że należał do A.K. w
Łonek. Sami nie pamiętam, kto by i n-
tamtym czasie należał, ale on był
tłim dobrze wie. Są i inni niepeł-
niepełni kowals, którzy nie chcą, że
był tam spalona i należał do A.K.

19
uprzejmie proszę o reakcję i informację.
Byłbym wdzięczny do ZBoWiD utatwio-
by mi to obecnie zapisać się do A.K.
Mój mój swego czasu ujawnił się
jako członek A.K. a ja nie. Borkowski

177
gępo ujawnienia posiadania. (czyż nie żyje)
Czy ktoś był składką klubowa?

Była Holzanna białe uprzejma udzie-
lić mi informacji w sprawie zamieszonych
pytań, to uprzejmie proszę i dziękuję.

Ardeem przedłożenia. S.K.
Helena Szarygielowa-Sawierżona
była Komendantka P.K.K. Innowolam
Nawisko Kospinajny Misiwice
pseudonim „Sulima”

data? 118

Drogi Kolesiako

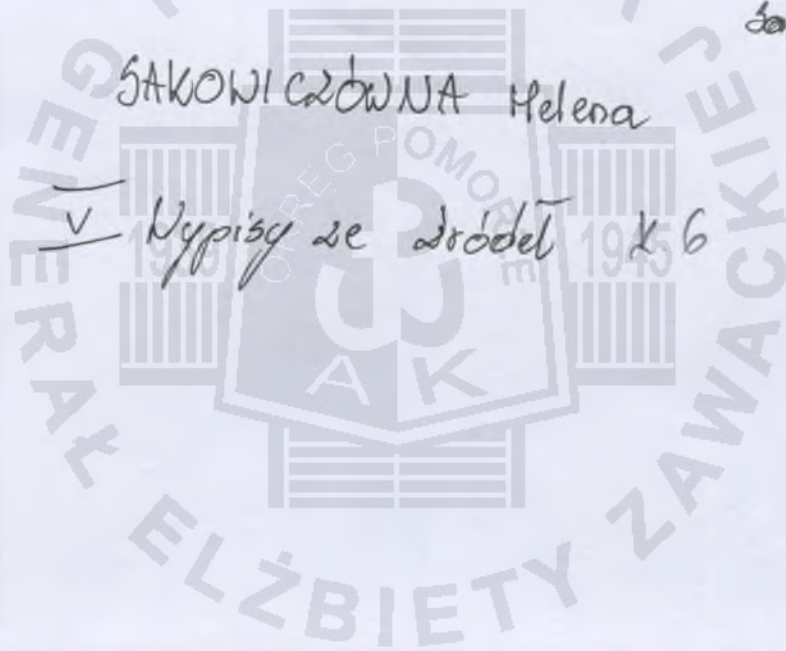
Dziękuję za list z rednycy - poprosi-
 zwyczajnie się zbiorach Fundacji i odczyt
 ostatni wykładem do Pani ^{mas} Bieleckiej
 odpowiadając na Pani pytanie:
 Aby stać się członkiem 5277K (z siedzibą
 w Wrocławiu, w miejscu swego zamieszkania)
 winno Pani przedstawić zaświadczenie
 świadków (~~o tym~~ w tym celu trzeba to
 przychodzić w celu akceptacji, ale to jest
 najmniej potrzebny. Much! ten syn Kolesiaka
 przedstawi zaświadczenie - jeżeli ono zawrze

T. 300 lusk

2HP
PWK
W-pa
Łandomier

SAKOWI CZOWNA Helena

v Nypisy ze źródła K 6

T. 300 / WSK

ZHP
PWK

†† SAKOWICZÓWNA Helena

HELENA SAKOWICZÓWNA, ur. 1890. Działaczka ZHP, harcmistrzyni. W 1939 kierowniczką wydziału Pogotowia Społecznego Komendy Naczelnej PWK. W czasie okupacji udział w Komendzie Pogotowia Organizacji Harcerek w Warszawie i Sandomierzu. Zm. w 1973 w Warszawie i tam pochowana.

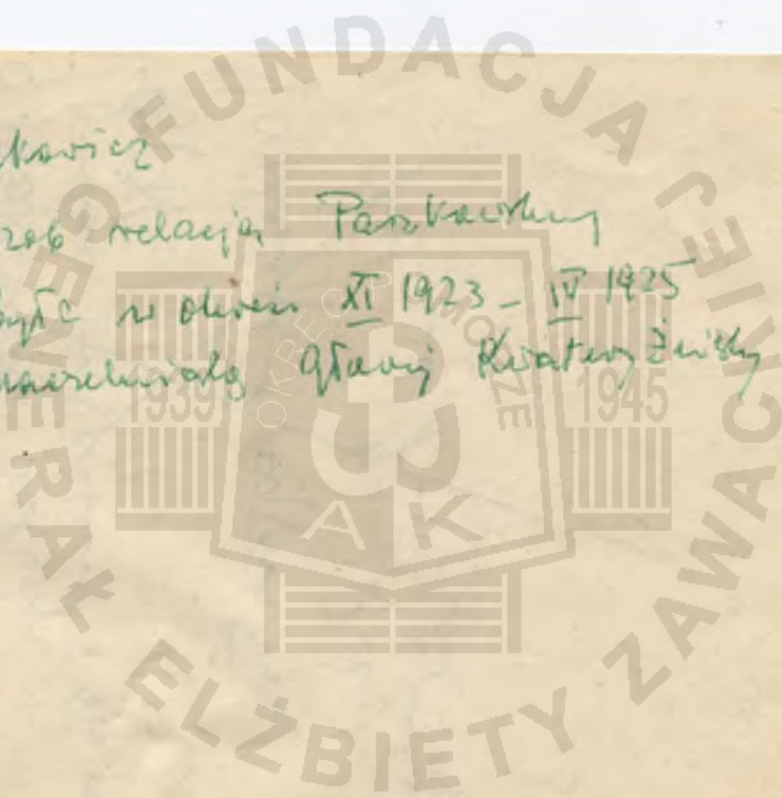
ε Zawacką, Czekał na rozkaz, a

Sakowicz

206 relacja Parokwiny

była w okresie XI 1923 - IV 1925

nauczycielskiej Główny Kwartalnik Żydy

Sakowicz Helena

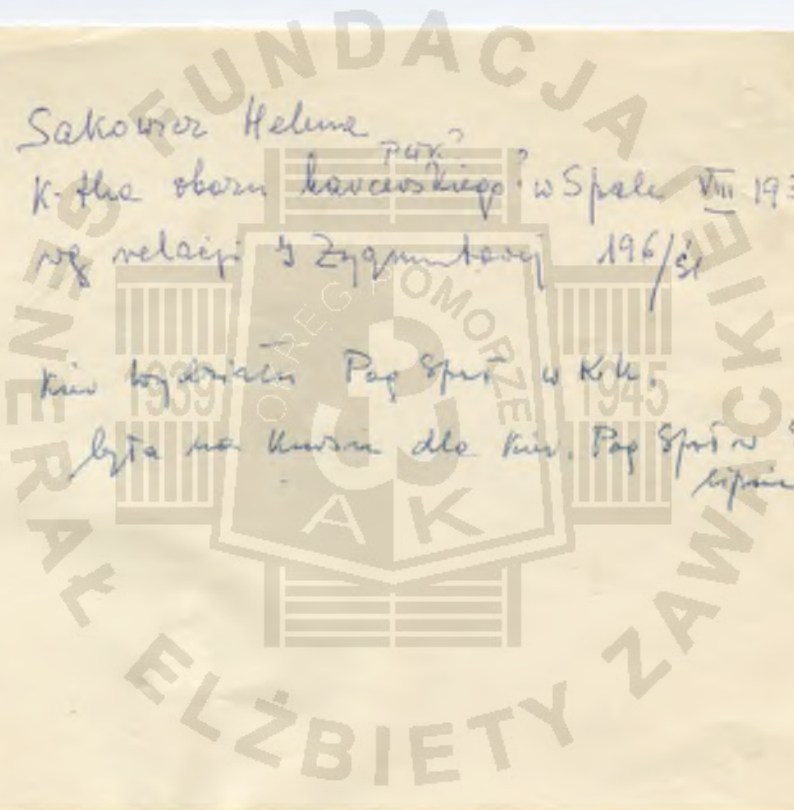
Woa
K4

K- the oborn kawarskiego? w Spale ^{Parx?} VIII 1939 w

wg relacji z Zygmuntem 196/51

1939 1945
kier. by ~~...~~ Pap Spis w K4

była na kursie dla kier. Pap Spis w Spale
lipiec 1939

T. 300/WSK

PWK

SAKOWICZówna Helena
kierowniczka Wydziału Przygotowania Spółczesnego
w Komendzie Naczelnej PWK

E. Zawacka, Czekając na rozkaz, KUL 1992, s. 403

Helena Sakowicz

(1890 - 1972) Harcmistrzyni Z.H.P.

1920/21 Komendantka Chorągwi
Pomorskiej

1923/24 Waczelniczka Główniej Kwarty
Żeńskiej Z.H.P.

1939 Członek Rady Główniej Społecznej

Członek Pogotowia Harcerskiego P.W.K.

SAKOWICZ Helena

ZHP - PWK - AK

Odpis,

61/PWX

Harcerki 1939-1945 /zb./Wyd.II.W-wa 1983. PWN.
s.30.33.

Harc mistrzyni. Członek Komisji Rewizyjnej Pogotowia Harcerek. /-/ Stefania Krosnowska
13.IX.83

Harcerki.1939-1945. Opr.zespoł.pod nd.Marii Straszewskiej. Wyd.I. Warszawa 1973. PWN-IH PAN. s.27, 30.470.

Chorągiew kielecka. "Do Rady Głównej Społecznej PWK weszły instruktorki harcerskie: Helena Sakowicz /z wyboru Zjazdu/ /.../"

W Komendzie Pogotowia hm Helena Sakowicz wchodziła w skład Komisji rewizyjnej.

Relacja H.Sakowicz pt. Moja praca w Sandomierzu w IH PAN.

/-/ Janina Kraczkiewicz

Życie Warszawy 4/5.I.1973

Nekrolog

Dnia 31 stycznia 1973 r. zmarła w Warszawie w wieku lat 77

ś.p.

HELENA SAKOWICZ

b.długoletnia nauczycielka Szkół Rolniczych i działaczka Związku Harcerstwa Polskiego.

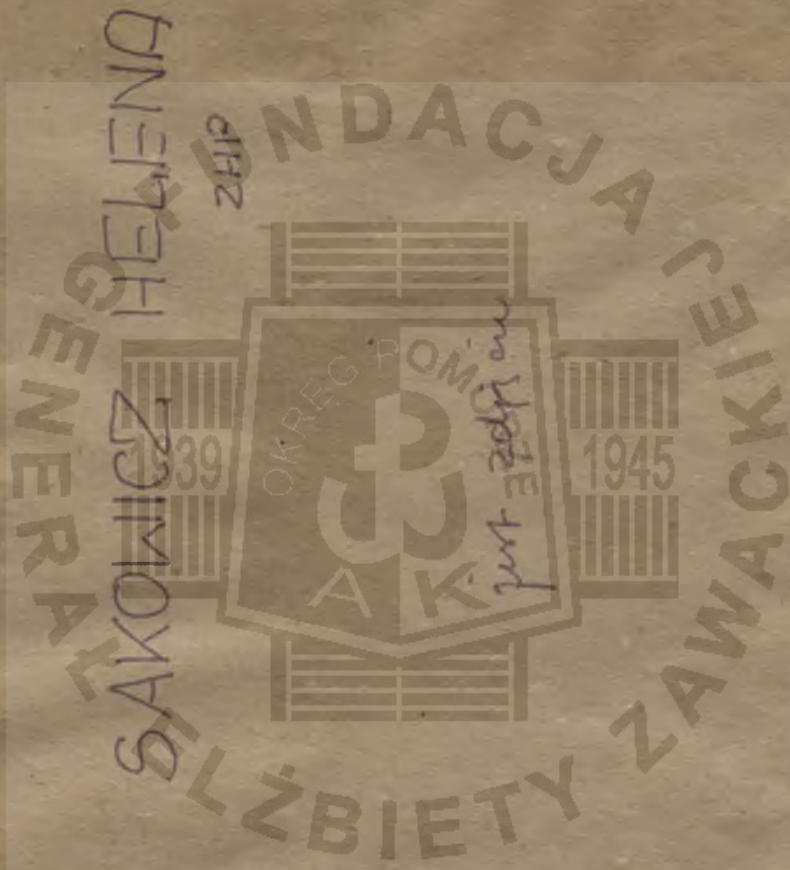
Nabożeństwo żałobne odbędzie się w kościele św. Karola Boromeusza na Powązkach dnia 5 lutego o godz. 9, po którym nastąpi wyprowadzenie zwłok do grobu rodzinnego, o czym zawiadamiają

W-246235-1

brat, rodzina i przyjaciele

SAKOWICZ

... /PWK -
... /WSK

5

SAKOWICZ

SAKOWICZ

SAKOWICZ

++

SAKOWICZ HELENA

ARCHIWUM
Elżbiety Zawackiej

300

.....
.....

PWK -

ZHP ool 1917

++ 1972

SAKOWICZ

SAKOWICZ HELENA

